

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐՎԵՍՏԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ**

**ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՐԵՎԱՆ – 2021

**НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ИСКУССТВ**

**БИОБИБЛИОГРАФИЯ
АРМЯНСКИХ ИСКУССТВОВЕДОВ
N 9**

АННА АРЕВШАТЯН

**Предисловие
доктора искусствоведения, профессора
Анны Асатрян**

**ЕРЕВАН
ИЗДАТЕЛЬСТВО «ГИТУТЮН» НАН РА
2021**

**NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE
REPUBLIC OF ARMENIA
INSTITUTE OF ARTS**

**BIOBIBLIOGRAPHY OF ARMENIAN ART CRITICS
N 9**

ANNA AREVSHATYAN

**Introduction by
Doctor of Arts, Professor Anna Asatryan**

**YEREVAN
“GITUTYUN” PUBLISHING HOUSE OF THE NAS RA
2021**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐՎԵՍՏԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ**

**ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
N 9**

ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆ

Ներածականը՝

**արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆԻ**

ԵՐԵՎԱՆ

**ՀՀ ԳԱԱ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
2021**

ՀՏԴ 01:7.072
ԳՄԴ 91.9:85
Ա 865

Հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ

Պատասխանատու խմբագիր՝
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
Արարատ Աղասյան

Մատենագիտությունը կազմել է
արվեստագիտության թեկնածու **Լիլիթ Արտեմյանը**

Ա 865 Աննա Արևշատյան: Կենսամատենագիտություն (կազմ.՝ Լիլիթ
Արտեմյան).- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2021, 57 էջ:

Մատենագիտությունն ընդգրկում է Ա. Արևշատյանի՝ 1975-2021 թվա-
կանների տպագիր աշխատանքների ցանկը՝ նրա գիտական գործունեությունը
բնութագրող համառոտ ակնարկով:

ՀՏԴ 01:7.072
ԳՄԴ 91.9:85

ISBN 978-5-8080-1473-2

© Արևշատյան Ա., 2021

© ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2021

ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆ. ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆՎԻՐՅԱԼԸ

Լրացավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Աննա Սենի Արևշատյանի ծննդյան հոբելյանը:

Ծնվել է 1951 թ. նոյեմբերի 7-ին Երևանում՝ անվանի փիլիսոփա, պատմաբան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի երկարամյա տնօրեն, Երևանի պատվավոր քաղաքացի, Փիլիսոփայական միջազգային ակադեմիայի իսկական անդամ Սեն Արևշատյանի և գրականագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող Քնարիկ Տեր-Դավթյանի ընտանիքում:

Ավարտելով Երևանի Պ.Ի. Զայկովսկու անվան միջնակարգ երաժշտական մասնագիտական դպրոցը՝ Ա. Արևշատյանը 1970-ին ընդունվում է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի տեսական-կոմպոզիտորական ֆակուլտետ (Ռաֆայել Ստեփանյանի մասնագիտական դասարան), որի երաժշտագիտության բաժինը 1975-ին ավարտում է գերազանցությամբ՝ ստանալով «երաժշտագետի» որակավորում:

Ի դեպ, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիան բախտորոշ նշանակություն ունեցավ Ա. Արևշատյանի ոչ միայն հետագա գիտաստեղծագործական, այլև անձնական կյանքում: Այստեղ է նա գտնում իր «երկրորդ կեսին»՝ համակուրսեցուն, կոմպոզիտոր, հետագայում հայ կոմպոզիտորական արվեստի տաղանդաշատ ներկայացուցիչներից մեկին՝ ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիր, պրոֆեսոր Երվանդ Երկանյանին՝ դառնալով նրա ստեղծագործական ներշնչանքի աղբյուրն ու ժամանակակից հայ կոմպոզիտորական արվեստի հանդեպ պահպանելով գիտական հարատև հետաքրքրությունը:

Ա. Արևշատյանը 1976 թ. նոյեմբերի 16-ին աշխատանքի է անցնում ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտում՝ սկզբում որպես լաբորանտ (1976-1980), ապա՝ կրտսեր գիտաշխատող (1980-1986): ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հետ են կապվում երաժրշտագետի գիտաստեղծագործական կյանքի ավելի քան չորս տասնամյակները: Եվ միանգամայն տրամաբանական էր, որ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հիմնադրման կեսդարյա հոբելյանի կապակցությամբ 2008-ին Ա. Արևշատյանը պարգևատրվեց ՀՀ ԳԱԱ վաստակագրով, որը, հընթացս հոբելյանական հանդիսավոր նիստի, նրան հանձնեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը:

Ա. Արևշատյանը 1986-ին պաշտպանում է թեկնածուականատենախոսություն՝ «Մաշտոց» ժողովածուն որպես հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի հուշարձան» թեմայով (գիտական ղեկավար՝ արվեստագիտության դոկտոր Նիկողոս Թահմիզյան), և ստանում արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճան: Նույն թվականին նա հաստատվում է գիտաշխատողի պաշտոնում, իսկ 1992-2005 թթ. ղեկավարում «Հայ միջնադարյան հոգևոր երաժշտության հուշարձաններ» թեմատիկ խումբը: Նա 1999-ին հաստատվում է ավագ գիտաշխատողի պաշտոնում, իսկ 2000-ին պաշտպանում դոկտորականատենախոսություն՝ «Հայ միջնադարյան «ձայնից» մեկնությունները» թեմայով և ստանում արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան:

2002-ից երաժշտագետը ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի առաջատար գիտաշխատող է: 2007-ին ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ նրան շնորհվել է արվեստագիտության պրոֆեսորի գիտական կոչում:

Տարիներ շարունակ Ա. Արևշատյանը ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի և արվեստագիտության գծով գիտական աստիճանաշնորհման 016 մասնագիտական խորհրդի անդամ է:

Դիրիժոր Զավեն Վարդանյանի հետ, որն այդ տարիներին Հոգևոր երաժշտության կենտրոնի տնօրենն էր, Ա. Արևշատյանը 2002-ին հիմնադրել է «Մանրուսում» միջազգային երաժշտագիտական ժողովածուն՝ դառնալով նրա կազմողը և պատասխանատու խմբագիրը. մինչ օրս հրատարակվել են ժողովածուի չորս հատորները (2002, 2005, 2009, 2013):

Ա. Արևշատյանը 2006-ին ընտրվել է Բյուզանդագիտական ուսումնասիրությունների միջազգային ընկերակցության (AIEB) անդամ, Բյուզանդագիտական ուսումնասիրությունների Հայաստանի ազգային կոմիտեի գիտական քարտուղար (2006-2018): Նա Վիեննայի Մոնոդիայի ուսումնասիրության միջազգային ընկերության անդամ է (2012-ից), Հայագիտական ուսումնասիրությունների միջազգային ընկերակցության (AIEA) անդամ (2015-ից):

2011-ին Ա. Արևշատյանը պարգևատրվել է ՀՀ մշակույթի նախարարության Ոսկե մեդալով:

Լայն ու ընդգրկուն են երաժշտագետի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակները: Նրան հավասարապես զբաղեցրել են թե՛ հայ հոգևոր երաժշտության պատմության, տեսության և գեղագիտության հարցերը, թե՛ համեմատական երաժշտագիտության և կոմիտասագիտության ուսումնասիրման խնդիրները, անդրադարձել է նաև ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործության հետազոտությանը:

1991-ին Հայաստանի ԳԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ լույս է տեսնում հայ միջնադարյան երաժշտության մասին Ա. Արևշատյանի անդրանիկ մենագրությունը՝ «Մաշտոց» ժողովածուն որպես հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի հուշարձան՝ ուսումնասիրությունը¹, որտեղ լուսաբանված են հայ միջնադարյան հիմնական երա-

¹ Տե՛ս Արևշատյան Աննա, «Մաշտոց» ժողովածուն որպես հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի հուշարձան, Երևան, 1991, 155 էջ, նկ., նոտաներ:

ժըշտական ժողովածուներից մեկի՝ «Մաշտոցի» պատմական զարգացման հանգամանքները, ընդգրկված հեղինակների ու ժանրերի շրջանակը: Աշխատության մեջ բացահայտվում են «Մաշտոցի» երաժշտական կազմի և յուրատեսակ երաժշտական շարքերի ձևականության ներքին օրինաչափությունները:

Ծանրակշիռ է Ա. Արևշատյանի վաստակը հայ հոգևոր երաժշտության պատմության ուսումնասիրության գործում: Մի շարք հեղինակների և նրանց երկերի հեղինակային պատկանելության և ստեղծման հանգամանքների վիճահարույց խնդիրների ճշգրտմանն ու հետազոտությանն է նվիրված նրա գիտական ուսումնասիրությունների սովոր մասը: Այսպես, «Ո՞վ է «Ջորս ըստ պատկերի Քում» շարականի հեղինակը»² հոդվածում Ա. Արևշատյանը վերջնականապես հաստատում է Գրիգոր Մագիստրոսի՝ այդ շարականի հեղինակ լինելու փաստը, իսկ «Ստեփանոս Սյունեցի. իրական անձը և վաստակը (Սյունեցի համանուն երկու երաժիշտների գոյության հարցի շուրջ)»³ և «L'identité de Step'annos Sywnec'i»⁴ հոդվածներում անդրադառնում հայագիտության մեջ վաղուց արծարծվող Ստեփանոս Սյունեցի Ա և Ստեփանոս Սյունեցի Բ շարականագիրներին՝ հարցը համոզիչ լուծելով հոգուտ VII և VIII դարերում ապրած Ստեփանոս Սյունեցու: Ուսումնասիրությունների այս շարքում կարևորվում է «Յաղագս գիտութեան ձայնից» մեկնության հեղինակի հարցի շուրջ. Անանիա Նարեկացի՞, թե՞ Անանիա Շիրակացի» ուշագրավ հոդվածը⁵ և այլն:

² Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Ո՞վ է «Ջորս ըստ պատկերի Քում» շարականի հեղինակը, «Էջմիածին», 1997, Դ-Ե, էջ 106-115:

³ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Ստեփանոս Սյունեցի. իրական անձը և վաստակը (Սյունեցի համանուն երկու երաժիշտների գոյության հարցի շուրջ), Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 2, Երևան, 2008, էջ 23-34:

⁴ Տե՛ս **Arevshatyan Anna**, L'identité de Step'annos Sywnec'i, "Revue des Études Arméniennes", 30, 2005-2007, p. 401-410.

⁵ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, «Յաղագս գիտութեան ձայնից» մեկնու-

XXI դարի առաջին տասնամյակում Ա. Արևշատյանի գիտական ուսումնասիրությունների առանցքն է դառնում հայ միջնադարյան մասնագիտացված երաժշտության տեսության և գեղագիտության կենտրոնական երևույթներից մեկի՝ Ութձայն համակարգն արտացոլող միջնադարյան բնագրերի համակողմանի հետազոտությունը, որն իր դրսևորումն է ստացել մի շարք հոդվածներում և 2003-ին հրատարակված «Հայ միջնադարյան «ձայնից» մեկնություններ» մենագրության մեջ⁶ դառնալով «...կարևոր ավանդ հայ հոգևոր երգարվեստի ուսումնասիրման և ավելին՝ տեսական-գեղագիտական մտքի, միջնադարյան աշխարհայեցողական համակարգի առանձնահատկությունների հստակեցման գործում»⁷:

Այս ասպարեզում երաժշտագետ-միջնադարագետի գիտական երկարամյա պրպտումների հանրագումարը դարձավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ 2013-ին հրատարակված «Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում» աշխատասիրությունը՝ «հայ երաժշտական միջնադարագիտության կարևոր ձեռքբերումը»⁸ նվիրված հայ միջնադարյան հոգևոր մասնագիտացված երգարվեստում մշակված Ութձայն համակարգի հետ կապված երաժշտատեսական ուսմունքի ձևավորման, զարգացման և առանձնահատկությունների քննությանն ու լուսաբանմանը: Աշխատությունը «...խիստ անհրաժեշտ և կարևոր քայլ է միջնադարյան արվեստ-

թյան հեղինակի հարցի շուրջ. Անանիա Նարեկացի, թե՛ Անանիա Շիրակացի, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2014, №1, էջ 131-136:

⁶ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Հայ միջնադարյան «ձայնից» մեկնություններ (մենագրություն, քննական բնագրեր և աշխարհաբար թարգմանություններ), Երևան, 2003, 190 էջ:

⁷ **Նավոյան Միհր**, Աննա Արևշատյանի «Հայ միջնադարյան «Ձայնից» մեկնություններ» ուսումնասիրությունը, «Էջմիածին», 2004, Է-Ը, էջ 158:

⁸ **Նավոյան Միհր**, Աննա Արևշատյան. Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2014, №1, էջ 282:

ների տեսությունն իմաստավորելու տեսակետից»⁹: Ձայնեղանակների ուսումնասիրությանը նվիրված սույն աշխատությունը կարևորվեց «...հայ երաժշտության պատմական զարգացման մի հսկա տարածքի վերհանմամբ, որ գիտական մանրակրկիտ և ակադեմիական բարեխիղճ վերլուծության է տրվել»¹⁰:

ՀՀ ԳԱԱ գիտահրատարակչական խորհրդի և ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշումներով ՀՀ ԳԱԱ հայագիտական հետազոտությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամի աջակցությամբ ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը 2020 թ. լույս ընծայեց Ա. Արևշատյանի «Учение о гласах в средневековой Армении» մենագրությունը¹¹ (գիտական խմբագիր՝ արվեստագիտության դոկտոր Լևոն Հակոբյան), որը հայերեն նույնանուն գրքի (2013) զգալիորեն ընդլայնված և վերամշակված տարբերակն է: Աշխատությունը նվիրված է միջնադարյան Հայաստանի հոգևոր երգարվեստում ձևավորված ձայնեղանակների մասին ուսմունքին, որն իր արտացոլումն է ստացել V-XVIII դարերի նշանավոր հայ մտածողների աշխատություններում: Այդ ուսմունքն ի մի է բերում միջնադարյան կանոնական մտածողության շրջանակներում բյուրեղացած երաժշտատեսական և գեղագիտական հասկացություններն ու պատկերացումները: Պատմամշակութային լայն համատեքստում հեղինակը լուսաբանել է հայկական Ութձայն համակարգի զարգացումը, առանձնահատկությունները, քննել Մերձավոր և Միջին Արևելքի այլ երաժշտատեսական

⁹ Տե՛ս **Հովհաննիսյան Հենրիկ**, Կարծիք Աննա Արևշատյանի «Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում» աշխատության մասին, Ա. Արևշատյանի անձնական արխիվ:

¹⁰ **Մանսուրյան Տիգրան**, Կարծիք Աննա Արևշատյանի «Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում» աշխատության մասին, Ա. Արևշատյանի անձնական արխիվ:

¹¹ Տե՛ս **Аревшатын Анна**, Учение о гласах в средневековой Армении, Ереван, 2020, 282 стр.

համակարգերի հետ առկա կապերը և դրանց գեղագիտական իմաստավորումը: Հավելվածն ընդգրկում է մի շարք գրաբար բնագրեր՝ ռուսերեն զուգահեռ թարգմանություններով, որոնց գերակշռող մասը ռուսերեն հրատարակվեց առաջին անգամ:

Ա. Արևշատյանի մենագրությունը կարևորվում է նաև նրանով, որ հայ միջնադարյան մասնագիտացված երաժշտության տեսությանը նվիրված՝ Ք. Քուշնարյանի «Вопросы истории и теории армянской монодической музыки» (1958) և Ն. Թահմիզյանի «Теория музыки в древней Армении» (1977) հայտնի մենագրություններից հետո ռուսալեզու ընթերցողին ներկայացված ընդհանրացնող բնույթի երրորդ հետազոտությունն է:

Առանձին հեղինակների երաժշտական ժառանգության վերհանմանը և ուսումնասիրությանն են նվիրված երաժշտագետ-հայագետի մի շարք հոդվածներ և ուսումնասիրություններ¹²:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ 2013-ին լույս տեսավ Ա. Արևշատյանի «Գրիգոր Գապասաքալյանի երաժշտագիտական ժառանգությունը» մենագրությունը՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սեն Արևշատյանի խմբագրությամբ: Աշխատությունը նվիրված է XVIII-XIX դարերում Կոստանդնուպոլսում գործած հայ առաջին երաժշտագետի՝ Գրիգոր դպիր Գապասաքալյանի (1740-1808) կյանքին և գիտական ժառանգությանը, որտեղ ամփոփված են հայ միջնադարյան երաժշտական տեսական և գեղագիտական մտքի հարուստ փորձն ու ավանդույթները:

Շարունակելով իր պրպտումները՝ Ա. Արևշատյանը շուտով ռուսալեզու ընթերցողի դատին հանձնեց «Григор Гапасакалян,

¹² Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Մովսէս Խորենացու հիմներգական ժառանգությունը, «Բազմավէպ», 1992, էջ 138-146: **Արևշատյան Աննա**, Գրիգոր Գապասաքալյանի «Գիրք ութից ձայնից» ձեռնարկը, «Մանրուսում», հ. Գ, Երևան, 2009, էջ 214-234: **Արևշատյան Աննա**, Գրիգոր Մագիստրոսի երաժշտական ժառանգությունը, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2012, № 3, էջ 78-93:

Книга о музыке, где содержатся вопросы и ответы на армянском, греческом и персидском языках» աշխատասիրությունը¹³ Գրիգոր դպիր Գապասաքայանի՝ 1803-ին գրված «Գիրք երաժշտական, յորում պարունակին Հայերէն, Յունարէն և Պարսկերէն հարցմունք և պատասխանատուութիւնք համառօտաբար» աշխատության ռուսերեն թարգմանությունը: Աշխատությունը գրաբարից թարգմանել և ծավալուն ներածականը հեղինակել է Ա. Արևշատյանը:

Առաջին անգամ ռուսալեզու ընթերցողին ներկայացվող Գրիգոր Գապասաքայանի «Գիրք երաժշտական» աշխատության թարգմանությունն ուղեկցվում է մանրամասն ծանոթագրություններով: Ինչպես և Գապասաքայանի մյուս երկերը, այս մեկը ևս ի մի է բերում միջնադարյան Հայաստանի երաժշտական տեսագեղագիտական մտքի ողջ ընթացքը, հարուստ փորձն ու ավանդույթները: «Գիրք երաժշտականը» ուշագրավ է նաև համեմատական երաժշտագիտության տեսակետից որպես Կոստանդնուպոլսում դարեր շարունակ համագոյակցող մշակույթների փոխհարաբերություններին վերաբերող արժեքավոր աղբյուր:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ 2015-ին լույս տեսած «Գրիգոր Մագիստրոսը՝ շարականագիր և գեղագետ» մենագրության¹⁴ մեջ Ա. Արևշատյանն առաջին անգամ ներկայացրեց X-XI դարերի նշանավոր գիտնական և արվեստագետ Գրիգոր Մագիստրոս Պահլավունու ստեղծագործական, մասնավորապես երաժշտական ժառանգությունը, ներառյալ նրա հեղինակած շարականներն ու տաղերը:

¹³ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Գրիգոր Գապասաքայան, Книга о музыке, где содержатся вопросы и ответы на армянском, греческом и персидском языках, перевод с грабара и введение А.С. Арешатян, примечания А.С. Арешатян и Л.О. Акопяна, Ереван, 2017, 142 стр.

¹⁴ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Գրիգոր Մագիստրոսը՝ շարականագիր և գեղագետ, Երևան, 2015, 130 էջ:

Երաժշտագետը քննության է առնում նաև Մագիստրոսի «Թղթերում»՝ Նամականիում և «Մեկնութին քերականին» աշխատության մեջ, արծարծված երաժշտագեղագիտական հայացքները: Հետազոտողը հնարավորինս համապարփակ լուսաբանել է Գրիգոր Մագիստրոսի վաստակն ու ավանդը հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի զարգացման մեջ, առաջին հերթին իբրև երգահան հեղինակ՝ շարականագիր և տաղասաց, ինչպես նաև իբրև երաժշտության կարկառուն գեղագետ և գիտակ:

Ա. Արևշատյանի սույն աշխատությունը համալրեց հայագիտության և մասնավորապես հայ երաժշտական միջնադարագիտության ասպարեզում ձևավորված մեր՝ միջնադարի նշանավոր գործիչներին նվիրված մենագրությունների ստեղծման ավանդույթը, «ինչը թույլ է տալիս համապարփակ ձևով քննելու նրանց բազմակողմանի գործունեությունը, վեր հանելու այդ գործունեության դեռևս քիչ հայտնի կամ անհայտ էջերը»¹⁵:

2018 թ. ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունում լույս ընծայվեց Ա. Արևշատյանի «Григор Магистрос – гимнограф и эстетик» մենագրությունը¹⁶ (գիտական խմբագիր՝ արվեստագիտության դոկտոր Լևոն Հակոբյան), որը հեղինակի՝ 2015 թ. հրատարակված աշխատության վերամշակված և ընդլայնված տարբերակն է, կարևոր ներդրում «Մագիստրոսի գեղագիտական հայացքների ուսումնասիրության բնագավառում՝ նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ այս ականավոր գործչի մասին մինչ այժմ ստեղծված հետազոտություններում նրա գեղագիտական մոտեցումներին առանձին անդրադարձ չի արվել»¹⁷:

¹⁵ Ամիրադյան Գայանե, Աննա Արևշատյան, Գրիգոր Մագիստրոսը՝ շարականագիր և գեղագետ, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2015, № 3, էջ 299:

¹⁶ Ст'я Арешатян Анна, Григор Магистрос – гимнограф и эстетик, Ереван, 2018, 129 стр. + 4 стр. илл.

¹⁷ Ամիրադյան Գայանե, Анна Арешатян, Григор Магистрос – гимно-

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ 2014-ին լույս տեսած «Անիի երաժշտական մշակույթը» աշխատությամբ¹⁸, որը հեղինակը նվիրել է հոր՝ ակադեմիկոս Սեն Արևշատյանի անմոռաց հիշատակին, Ա. Արևշատյանն առաջին անգամ առանձին մենագրությամբ գիտական հանրությանը ներկայացրեց Անիի թագավորության ժամանակաշրջանի երաժշտական մշակույթի համապարփակ պատկերը, անդրադարձավ այդ շրջանում ստեղծագործած շարականագիրներ Պետրոս Գետադարձի, Գրիգոր Մագիստրոսի, Հովհաննես սարկավագ Իմաստասերի և այլ հեղինակների շարականերգությանը և գեղագիտական հայացքներին:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ 2021-ին ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը լույս ընծայեց Ա. Արևշատյանի՝ IX դ. հայտնի մատենագիր և շարականագիր Համամ Արևելցուն վերագրվող «Համառօտ յերաժշտական արուեստէ ի յարապ գրոց» երկին նվիրված հետազոտությունը¹⁹ (գիտական խմբագիր՝ արվեստագիտության դոկտոր Լևոն Հակոբյան)՝ նվիրված երաժշտագեղագիտական բովանդակության չափազանց ուշագրավ բնագրի քննությանը: Ծավալով ոչ մեծ գրքույկը նորովի է լուսաբանում ոչ միայն Համամ Արևելցու տեղը հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի պատմության մեջ՝ բազմակողմանի երաժշտատեսական քննությամբ առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ դնելով երաժիշտ-միջնադարագետների տեսադաշտից դուրս մնացած տվյալ բնագիրը, այլև որոշակի հետաքրքրություն է ներկայացնում հայ-արաբական մշակութային կապերի պատմության առումով:

граф и эстетик, «Арվեստագիտական հանդես», 2021, № 1, էջ 228:

¹⁸ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Անիի երաժշտական մշակույթը, Երևան, 2014, 204 էջ:

¹⁹ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Համամ Արևելցուն վերագրվող «Համառօտ յերաժշտական արուեստէ ի յարապ գրոց» երկը, Երևան, 2021, 99 էջ:

Վերջերս ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ հրատարակվեց Ա. Արևշատյանի «Կոստանդնուպոլսի հայ երաժիշտ-տեսաբանները. XVIII-XIX դդ.» մենագրությունը²⁰ (գիտական խմբագիր՝ արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Լիլիթ Երնջակյան), որը, կարծես շարունակելով հեղինակի գիտական հետաքրքրությունը Նոր ժամանակի հայ երաժշտագիտական մտքի ձևավորման հանդեպ, հանձին Գր. Գապասաքալյանի ժառանգության, ի մի է բերում և արժևորում վաստակն այդ ասպարեզում Պոլսում գործած ազգային երաժշտական մշակույթի երախտավորների, որոնք իրենց գործունեությամբ մեծապես նախապատրաստեցին Կոմիտասի՝ հայ ազգային կոմպոզիտորական դպրոցի, երաժշտական ֆուլկլորագիտության և միջնադարագիտության հիմնադրի ստեղծագործական և գիտական սխրանքը:

Ա. Արևշատյանի՝ հայ հոգևոր երաժշտությանը նվիրված բազմաթիվ հոդվածներ են տպագրվել «Քրիստոնյա Հայաստան»²¹, «Հայ երաժշտության հանրագիտարան» և Մոսկվայում լույս տեսնող «Православная Энциклопедия» հանրագիտարաններում:

Հայ հոգևոր երաժշտության բազմավաստակ հետազոտողն իր գիտական ուսումնասիրությունները համատեղել է պրակտիկ գործունեության հետ՝ որպես Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի «Հոգևոր երաժշտության ժամ» համերգաշարի (1993-2002 թթ.) և Հայաստանի հնագույն երաժշտության «Տաղարան» համույթի (1990-1995 թթ.) գիտական խորհրդատու: Այդ գործունեության յուրահատուկ արտահայտությունն է Ա. Արևշատյանի կազմած հայ միջնադարյան երգաստեղծության

²⁰ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Կոստանդնուպոլսի հայ երաժիշտ-տեսաբանները. XVIII-XIX դդ., Երևան, 2021, 126 էջ:

²¹ 1993-2002 թթ. Ա. Արևշատյանը եղել է Հայկական հանրագիտարանի «Քրիստոնյա Հայաստան» խմբագրության ավագ գիտական խմբագիր:

«Հոգևոր երգեր» անթոլոգիան, որը լույս է տեսել 1997 և 2011 թթ. «Անահիտ» հրատարակչությունում և լայնորեն կիրառվում է կոնսերվատորիայի ուսումնական գործընթացում:

Իր գիտական գործունեության մեջ Ա. Արևշատյանը առանձնահատուկ տեղ է հատկացրել երաժշտական գեղագիտության հարցերին, որոնք լուսաբանվել են հայ միջնադարյան «ծայնից» մեկնություններին նվիրված նրա հոդվածներում²²:

Ա. Արևշատյանն իր խոսքն է ասել նաև կոմիտասագիտության ասպարեզում: Կոմիտասի երաժշտագիտական ուսումնասիրություններին նվիրված նրա հոդվածները հրատարակվել են ինչպես հայերեն, այնպես էլ ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն և գերմաներեն²³: Եվ պատահական չէ, որ Ա. Արևշատյանն ընդգրկվեց 2015-ին Երևանում ստեղծված Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի գիտական խորհրդի, Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի գիտական պարբերականի՝ «Տարեգրքի» խմբագրական խորհրդի կազմում:

²² Տե՛ս **Arevshatyan Anna**, «Deux textes arméniens attribués à Basile de Césarée sur l'Interprétation des modes musicaux», «Les traités arméniens médiévaux sur l'Interprétation des modes musicaux et leurs parallèles au Proche Orient» (երկուսն էլ տպագրվել են "Revue des Études Arméniennes", 26, 1996–1997, pp. 339–355, 357–366). **Аревшатын Анна**, Эстетико-теоретические статьи Комитаса и их значение, Из истории эстетической мысли в Армении, кн. 6-ая, Ереван, 2006, стр. 117–124. **Аревшатын Анна**, Григорий Нисский и музыкально-эстетическая мысль средневековой Армении, "Opera musicologica", 2013, № 3, стр. 4–12 և այլն:

²³ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Կոմիտասի անդրանիկ երաժշտագիտական հոդվածը և նրա նշանակությունը, «Էջմիածին», 1996, Է–Ը, էջ 140–148: **Արևշատյան Աննա**, Կոմիտասի երաժշտագիտական ուսումնասիրությունների հետքերով, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 1, Երևան, 2006, էջ 50–54 (լույս է տեսել նաև ռուսերեն և ֆրանսերեն): **Arevshatyan Anna**, Komitas and Gapasakalian: neumological connections, "Musicology Today", 24, 2015:

Ա. Արևշատյանն ակտիվորեն մասնակցել է Կոմիտասի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված հոբելյանական գիտական միջոցառումներին: Նա ընդգրկվել է ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի «Կոմիտասականի» երրորդ հատորի խմբագրական հանձնախմբի կազմում և մասնակցել «Կոմիտաս վարդապետ և Գրիգոր Գապասաքալյան. խազագիտական առնչություններ» հոդվածով²⁴, զեկուցումներով հանդես եկել 2019 թ. նոյեմբերի 29-30-ը Արվեստի ինստիտուտի ու Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի՝ Գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ գումարված «Կոմիտաս - 150» գիտական նստաշրջանի և հոկտեմբերի 8-10-ը Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի՝ Բեռլինի Հումբոլդի և Հալլե-Վիտենբերգի Մարտին Լյութերի անվան համալսարանների հետ համատեղ կազմակերպված «Կոմիտասը և իր ժառանգությունը» խորագրով միջազգային գիտաժողովի աշխատանքներին, հանդես է եկել հետաքրքիր զեկուցումներով և նախագահել է նիստեր:

Ա. Արևշատյանի գիտական հետաքրքրությունների կենտրոնում են համեմատական երաժշտագիտության՝ մեզանում սակավ ուսումնասիրված հարցերը ևս, որոնց հետազոտությանն են նվիրված տարբեր տարիների նրա աշխատությունները²⁵:

²⁴ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Կոմիտաս վարդապետ և Գրիգոր Գապասաքալյան. խազագիտական առնչություններ, Կոմիտասական-3, Երեվան, 2019, էջ 62-76:

²⁵ Տե՛ս **Արևշատյան Աննա**, Շարականի ժանրի տիպաբանությունը արևելաքրիստոնեական հիմնեցության համատեքստում (ոլյս է տեսել նաև ռուսերեն և ֆրանսերեն), **Аревшатын Анна**, Армянские средневековые Толкования на гласы и их параллели в ближневосточных музыкальных трактатах, «Науківий вісник», вып. 15, Киев, 2001, стр. 39-46, **Arevshatyan Anna**, Les cantiques consacrés à Marie Madeleine dans la pratique musicale des églises arménienne et catholique, «Revue des Études Arméniennes», 35, 2013, p. 411-418, **Արևշատյան Աննա**, Սպիրիդոն Մելիքյանի «Յունական ազդեցությունը հայ երաժշտության տեսականի վերայ» աշխատությունը արդի երաժշտագի-

Դեռևս դիպլոմային աշխատանքից սկսած՝ Ա. Արևշատյանն անդրադարձել է հայ ժամանակակից կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների ուսումնասիրությանը՝ հետագա տարիներին նույնպես նվիրելով դրան մի շարք ուշագրավ հոդվածներ²⁶։ Զուգահեռաբար նա ակտիվ գործունեություն է ծավալել Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունում՝ 1994-2014-ին լինելով ՀԿԵՄ վարչության անդամ, իսկ 2017-2020 թթ. ղեկավարել է ՀԿՄ երաժշտագիտական մասնաճյուղի աշխատանքները։ Եվ պատահական չէ, որ ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի՝ 2013 թ. հոկտեմբերի 23-ի հրամանագրով՝ «Հայ երաժշտարվես-

տության տեսանկյունից, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 5, Երևան, 2013, էջ 28-38: **Аревшатын Анна**, Певческие сборники Манрусум и Пападики: типология, общности и отличия, "Theorie und Geschichte der Monodie", 8, Wien-Brno, 2014 և այլն:

²⁶ Դրանցից են՝ **Արևշատյան Աննա**, Ոչ ավանդական անսամբլները հայ արդի կոմպոզիտորների ստեղծագործություններում, «Սովետական արվեստ», 1976, № 10, էջ 38-43: **Аревшатын Анна**, Монодия и поэзия Средневековья в творчестве армянских композиторов, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1978, № 12, стр. 61-70. **Аревшатын Анна**, О специфике тембровой драматургии в симфониях Авета Тертеряна, Традиции и современность, вып. 1, 1986, стр. 198-212. **Аревшатын Анна**, Музыка для камерно-оркестровых составов. 1970-80 гг., Армянское советское искусство на современном этапе, Ереван, 1987, стр. 144-160. **Аревшатын Анна**, Монодийность как принцип мышления в симфониях Авета Тертеряна, «Музыкальная Академия», Москва, 2002, № 2, стр. 76-79. **Արևշատյան Աննա**, Երվանդ Երկանյանի «Ավագ շաբաթ» օրատորիայի ոճի առանձնահատկությունները, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 3, Երևան, 2010, էջ 77-84: **Արևշատյան Աննա**, Մեծ Եղեռնի թեման հայ արդի կոմպոզիտորների երկերում, Հայոց ցեղասպանություն – 100. Ճանաչումից՝ հատուցում։ Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու, Երևան, 2016, էջ 478-486: **Արևշատյան Աննա**, Կոմիտասին և Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված Տիգրան Մանսուրյանի երկերը, «Արվեստագիտական հանդես», 2021, № 1, էջ 18-24 և այլն:

տի զարգացման գործում ունեցած նշանակալի վաստակի համար, ինչպես նաև Հայաստանի կոմպոզիտորների և երաժշտագետների միության հիմնադրման 80-ամյա հոբելյանի կապակցությամբ», նրան շնորհվեց ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում: Ա. Արևշատյանը ՀԿՄ «Հայ կոմպոզիտոր» հանդեսի խմբագրական խորհրդի անդամ է:

Ա. Արևշատյանի գիտական հոդվածները հրատարակվել են ինչպես Հայաստանի՝ «Սովետական արվեստ», «Պատմաբանասիրական հանդես», «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», «Արվեստագիտական հանդես», «Երաժշտական Հայաստան» գիտական պարբերականներում, այնպես էլ արտասահմանյան հայագիտական և երաժշտագիտական մի շարք հեղինակավոր հանդեսներում՝ «Բազմավէպ» (Վենետիկ), «Հայկազեան Հայագիտական Հանդես», «Հասկ» (Լիբանան), «Revue des Études Arméniennes» (Փարիզ), «Musica Antiqua» (Լեհաստան), «Гимнология», «Музыкальная Академия» (Մոսկվա), «Opera musocologica» (Սանկտ Պետերբուրգ), Theorie und «Geschichte der Monodie» (Վիեննա), «Българско музикознание»/Bulgarian Musicology (Սոֆիա), «Musicology Today» (Բուխարեստ) և այլն:

Վաստակաշատ երաժշտագետը զեկուցումներով մասնակցել է բազմաթիվ հանրապետական և միջազգային գիտաժողովների աշխատանքներին ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ Ռուսաստանում, Ուկրաինայում, Վրաստանում, ԱՄՆ-ում, Ֆրանսիայում, Ավստրիայում, Գերմանիայում, Շվեյցարիայում, Հունաստանում, Հունգարիայում, Լեհաստանում, Բուլղարիայում:

Տարիներ շարունակ Ա. Արևշատյանը գիտական բեղմնավոր աշխատանքը համատեղում է մանկավարժական գործունեության հետ: 1990-ից նա դասավանդում է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում՝ վարելով «Հայ հոգևոր երաժշտության պատմություն և տեսություն» առարկայի հատուկ դասընթացը, իսկ 2008-ից՝ նաև մագիստրատուրայում՝ «Գիտական ուսումնասիրության հիմունքներ» և «Երաժշտական

գիտության արդի հիմնախնդիրները» առարկաները, որոնց ծրագրերը մշակել է հենց ինքը: Ա. Արևշատյանը կոնսերվատորիայի գիտական խորհրդի անդամ է, ԵՊԿ «Երաժշտական Հայաստան» հանդեսի խմբագրական խորհրդի անդամ, քանիցս ղեկավարել է պետական ավարտական քննական հանձնաժողովի աշխատանքները:

Նշելի է պրոֆեսոր Ա. Արևշատյանի ներդրումը երիտասարդ կադրերի պատրաստման գործում. նրա գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել է թեկնածուական վեց ատենախոսություն:

Ջերմորեն շնորհավորելով մեր գործընկերոջը հոբելյանի կապակցությամբ՝ մաղթում ենք արևշատություն և գիտաստեղծագործական նորանոր նվաճումներ:

ԱՍԱՏՐՅԱՆ Աննա Գրիգորի

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի
տնօրենի ժամանակավոր պաշտոնակատար,

ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

ԱՆՆԱ ՍԵՆԻ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵԹՎԵՐԸ

- 1951 Ծնվել է Նոյեմբերի 7-ին Երևանում՝ անվանի փիլիսոփա, պատմաբան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի երկարամյա տնօրեն, Երևանի պատվավոր քաղաքացի, Փիլիսոփայական միջազգային ակադեմիայի իսկական անդամ Սեն Արևշատյանի և գրականագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող Քնարիկ Տեր-Դավթյանի ընտանիքում:
- 1970 Ավարտել է Երևանի Պ.Ի. Չայկովսկու անվան միջնակարգ երաժշտական մասնագիտական դպրոցը և ընդունվել Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի տեսական-կոմպոզիտորական ֆակուլտետ:
- 1975 Ավարտել է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի տեսական-կոմպոզիտորական ֆակուլտետի երաժշտագիտության բաժինը՝ գերազանցությամբ: Պետական քննական հանձնաժողովի (Նախագահ՝ Գեորգի Տիգրանով)՝ հունիսի 28-ի որոշմամբ նրան շնորհվել է «երաժշտագետի» որակավորում (Դիպլոմ T N 611388):
- 1976 Նոյեմբերի 16-ին աշխատանքի է անցել ՀԽՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնում՝ որպես լաբորանտ:
- 1980 ՀԽՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի հունվարի 25-ի նիստում փակ (գաղտնի) քվեարկությամբ ընտրվել է կրտսեր գիտաշխատողի պաշտոնում:

- 1982 Ընտրվել է Հայաստանի կոմպոզիտորների միության անդամ:
- 1986 Տաշքենդի Խամզայի անվան արվեստագիտության ինստիտուտում պաշտպանել է ատենախոսություն ««Մաշտոց» ժողովածուն որպես հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի հուշարձան» թեմայով և ստացել արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճան:
- 1986 Հաստատվել է գիտաշխատողի պաշտոնում:
- 1990-ից Դասավանդում է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում՝ վարելով «Հայ հոգևոր երաժշտության պատմություն և տեսություն» առարկայի հատուկ դասընթացը:
- 1990-1995 Հայաստանի հնագույն երաժշտության «Տաղարան» համույթի (1990-1995 թթ.) գիտական խորհրդատու:
- 1993-2002 Հայաստանի ֆիլիարմոնիկ նվագախմբի «Հոգևոր երաժշտության ժամ» համերգաշարի գիտական խորհրդատու:
- 1992-2005 Ղեկավարել է «Հայ միջնադարյան հոգևոր երաժշտության հուշարձաններ» թեմատիկ խումբը:
- 1994-2014 Հայաստանի կոմպոզիտորների և երաժշտագետների միության վարչության անդամ:
- 1999 Հաստատվել է ավագ գիտաշխատողի պաշտոնում:
- 2000 ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի 016 մասնագիտական խորհրդի՝ հոկտեմբերի 5-ի նիստում պաշտպանել է ատենախոսություն «Հայ միջնադարյան «ծայնից» մեկնությունները» թեմայով և ստացել արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան:

- 2002 Դիրիժոր Զավեն Վարդանյանի հետ համատեղ հիմնադրել է «Մանրուսում» միջազգային երաժշտագիտական ժողովածուն՝ դառնալով նրա կազմողը և պատասխանատու խմբագիրը. մինչ օրս հրատարակվել են ժողովածուի չորս հատորները (2002, 2005, 2009, 2013):
- 2002-ից ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի առաջատար գիտաշխատող:
- 2004-ից ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի Արվեստագիտության 016 մասնագիտական խորհրդի անդամ՝ ԺԷ.00.02 թվանիշով:
- 2005 ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի՝ հուլիսի 6-ի նիստում որակավորվել է որպես առաջատար գիտաշխատող:
- 2006 Ընտրվել է Բյուզանդագիտական ուսումնասիրությունների միջազգային ընկերակցության (AIEB) անդամ:
- Ընտրվել է Բյուզանդագիտական ուսումնասիրությունների Հայաստանի ազգային կոմիտեի գիտական քարտուղար:
- 2007 ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի նոյեմբերի 1-ի նիստում փակ (գաղտնի) քվեարկության արդյունքների հիման վրա նրան շնորհվել է պրոֆեսորի գիտական կոչում՝ ԺԷ.00.02 – «Երաժշտական արվեստ» մասնագիտության գծով:
- ՀՀ ԲՈՎՀ-ի կողմից ստացել է արվեստագիտություն մասնագիտությամբ պրոֆեսորի գիտական կոչում (Դիպլոմ Պ № 00814):
- 2008 ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի բյուրոյի՝ հոկտեմբերի

- 28-ի նիստում հաստատվել է ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ:
- 2008-ից Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի մագիստրատուրայում դասավանդում է «Գիտական ուսումնասիրության հիմունքներ» և «Երաժշտական գիտության արդի հիմնախնդիրները» առարկաները, որոնց ծրագրերը մշակել է հենց ինքը:
- 2008 ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հիմնադրման կեսդարյա հորեյանի կապակցությամբ պարգևատրվել է ՀՀ ԳԱԱ Վաստակագրով, որը հընթացս հորեյանական հանդիսավոր նիստի նրան է հանձնել ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը:
- 2010 Հուլիսի 21-ին որակավորվել է որպես առաջատար գիտաշխատող:
- 2011 Պարգևատրվել է ՀՀ մշակույթի նախարարության Ոսկե մեդալով:
- 2012-ից Վիեննայի Մոնոդիայի ուսումնասիրության միջազգային ընկերության անդամ:
- 2013 ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանի՝ հոկտեմբերի 23-ի հրամանագրով «Հայ երաժշտարվեստի զարգացման գործում ունեցած նշանակալի վաստակի համար, ինչպես նաև Հայաստանի կոմպոզիտորների և երաժշտագետների միության հիմնադրման 80-ամյա հորեյանի կապակցությամբ» արժանացել է ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման:
- 2015-ից Հայագիտական ուսումնասիրությունների միջազգային ընկերակցության (AIEA) անդամ:
- 2015 Որակավորվել է որպես առաջատար գիտաշխատող:

- 2015 ՀՀ մշակույթի նախարար Հասմիկ Պողոսյանի հրամանով նշանակվել է Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ:
- 2016 Որակավորվել է որպես առաջատար գիտաշխատող:
- 2018 Հայ և համաշխարհային երաժշտարվեստի նվիրումի, ազգային երաժշտագիտության բնագավառում ծանրակշիռ ավանդի և ՀԵԸ 60-ամյա հոբելյանի առթիվ պարգևատրվել է Հայաստանի երաժշտական ընկերության բարձրագույն պարգևով՝ «Կոմիտաս» հուշամեդալով:
- 2017-2020 Հայաստանի կոմպոզիտորների միության երաժշտագիտության մասնաճյուղի նախագահ:
- 2021 Որակավորվել է որպես առաջատար գիտաշխատող:

ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆԻ ՏՊԱԳԻՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Մենագրություններ

1. «Մաշտոց» ժողովածուն որպես հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի հուշարձան, Երևան, ՀԳԱ հրատ., 1991, 155 էջ, նկ., նոտաներ
2. Հայ միջնադարյան «ծայնից» մեկնություններ (մենագրություն, քննական բնագրեր և աշխարհաբար թարգմանություններ), Երևան, «Կոմիտաս», 2003, 190 էջ
3. Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, 338 էջ
4. Գրիգոր Գապասաբալյանի երաժշտագիտական ժառանգությունը, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, 107 էջ
5. Անիի երաժշտական մշակույթը, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2014, 204 էջ
6. Գրիգոր Մագիստրոսը՝ շարականագիր և գեղագետ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2015, 130 էջ
7. Григор Гапасакалян, Книга о музыке, где содержатся вопросы и ответы на армянском, греческом и персидском языках, перевод с грабара и введение А.С. Аревшатын, примечания А.С. Аревшатын и Л.О. Акопяна, Ереван, Изд-во «Гитутюн» НАН РА, 2017, 142 стр.
8. Григор Магистрос – гимнограф и эстетик, Ереван, Изд-во «Гитутюн» НАН РА, 2018, 129 стр. + 4 с. илл
9. Учение о гласах в средневековой Армении, Ереван, Изд-во «Гитутюн», 2020, 282 стр.

10. Համամ Արևելցուն վերագրվող «Համառօտ յերաժշտական արուեստէ ի յարապ գրոց» երկը, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2021, 99 էջ
11. Կոստանդնուպոլսի հայ երաժիշտ-տեսաբանները (XVIII—XIX դդ.), Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2021, 126 էջ

Ժողովածուներ

1. «Հոգևոր երգեր», հայ միջնադարյան հոգևոր մոնոդիայի անթոլոգիա. Առաջաբան և կազմող, Երևան, «Անահիտ», 1998, 2011

Հոդվածներ գիտական հանդեսներում և ժողովածուներում

1. Левон Чаушян, сб. «Музыка республик Закавказья». Отв. ред. Г.Орджоникидзе. Тбилиси, «Хеловнеба», 1975, стр. 155-159
2. Երիտասարդ դիրիժորի հաջողությունը. Զավեն Վարդանյան, «Սովետական արվեստ», 1976, № 2, էջ 63
3. Ոչ ավանդական անսամբլները հայ կամերային երաժշտության մեջ, «Սովետական արվեստ», 1976, № 10, էջ 38-43
4. Միջնադարյան երգարվեստի երկու նորահայտ բեկոր, «Պատմաբանասիրական հանդես», 1977, № 3, էջ 264-266
5. Սիմետրիայի դերը Անտոն Վեբերնի ստեղծագործությունների ձևակառուցման արվեստում (օր. 21 Սիմֆոնիայի օրինակով), «Գիտական աշխատությունների միջբուհա-

- կան ժողովածու», 3, արվեստագիտություն, Երևան, 1977, էջ 153-159
6. Монодия и поэзия Средневековья в творчестве современных армянских композиторов, «Вестник общественных наук», 1978, № 12, стр. 61-70
 7. Н.К. Тагмизян. Теория музыки в древней Армении (Рецензия на книгу). «Вестник общественных наук», 1979, № 3, стр. 103-105
 8. Հայկական Ծիսարանի կազմավորման և զարգացման փուլերը, «Պատմաբանասիրական հանդես», 1982, № 3, էջ 144-150
 9. X-XVIII դդ. հայկական Ծիսարանների երաժշտական կազմի առանձնահատկությունները, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1985, № 1, էջ 76-81
 10. Հայկական Ծիսարանի հիմնական երաժշտական շարքերի մասին, «Պատմաբանասիրական հանդես», 1985, № 1, էջ 135-146
 11. Ն.Կ. Թահմիզյան. Գրիգոր Նարեկացին և հայ երաժշտությունը V-XV դարերում (գրքի գրախոսական). «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1985, № 12, էջ 75-77
 12. Զրորհների և Ոսնյուայի կանոնները «Մաշտոց» Ծիսարանում, «Էջմիածին», 1986, № 1, էջ 40-49
 13. О специфике тембровой драматургии в симфониях А. Тертеряна, сб. «Традиции и современность». Вопросы армянской музыки. Сост.-ред. Г. Геодакян, М. Рухкян, вып. I, Ереван, Изд-во АН АрмССР, 1986, стр. 198-212
 14. L'évolution littéraire et musicale du Rituel "Maštoc", "Revue des Études Arméniennes" (REArm), 20, Paris, 1986-1987, p. 153-166

15. Музыка для камерно-оркестровых составов (70-80-ые гг.), сб. «Армянское советское искусство на современном этапе». Сост.-ред. Г.Ш. Геодакян, Изд-во АН Арм. ССР, Ереван, 1987, стр. 144-160
16. Քարոզի ժանրը հայ հոգևոր երգաստեղծության մեջ, «Պատմաբանասիրական հանդես», 1992, № 2-3, էջ 199-214
17. Մովսէս Խորենացու հիմներգական ժառանգութիւնը, «Բազմավէպ», 1992, 1-4, էջ 138-146
18. La proclamation mélodisée (k'aroz) dans le chant sacré Arménien, REArm, t. 24, Paris, 1993, p. 129-151
19. Les manuscrits musico-rituels de l'Arménie Cilicienne, Actes du Colloque "Les Lusignans et l'Outre-Mer", Poitiers, 1993, pp. 5-10
20. Անիի երաժշտական մշակոյթը և նրա հետ կապուած շարականագիրները, «Բազմավէպ», 1995, 1-4, էջ 203-218
21. Կոմիտասի անդրանիկ երաժշտագիտական հոդվածը և նրա նշանակությունը, «Էջմիածին», 1996, № 7-8, էջ 141-148
22. Гимнографическое наследие Мовсеса Хоренаци, сб. «Традиции и современность». Вопросы армянской музыки, кн. 2. Отв. ред. Г.Ш. Геодакян. Изд-во "Гитутюн" НАН РА, Ереван, 1996, стр. 5-14
23. Deux textes Arméniens attribués à Basile de Césarée sur l'interprétation des modes musicaux, REArm, t. 26, Paris, 1996-1997, p. 339-355
24. Les traités Arméniens médiévaux sur l'interprétation des modes musicaux et leurs parallèles au Proche Orient, REArm, t. 26, Paris, 1996-1997, p. 357-366

25. Կոմիտասը և Ֆրանսիան, «Հայ-ֆրանսիական պատմամշակութային առնչություններ», III, Երևան, 1997, էջ 22-27
26. Շարական, Կ. Ա, Յառաջաբան (համահեղինակ՝ Լ. Հակոբյան), «Գանձասար» աստվածաբանական կենտրոն, Երևան, 1997, էջ IX-XXX
27. Ո՞վ է «Ձորս ըստ պատկերի Քում» շարականի հեղինակը, «Էջմիածին», 1997, № 4-5, էջ 106-115
28. Камерно-инструментальное творчество, раздел «Армения», «История музыки народов СССР», т. VII, вып. 3. Отв. ред. Н.Г. Шахназарова, Москва, 1997, стр. 171-180
29. Արշակ Չոպանյանը և Կոմիտասը, «Հայ-ֆրանսիական պատմամշակութային առնչություններ», IV, 1998, էջ 12-16
30. Շարականների ժանրային տիպաբանությունը արևելաքրիստոնեական հիմներգության համակարգում, «Էջմիածին», 1998, № 10-11, էջ 82-88
31. «Չարչարանքներ ըստ Հովհաննեսի» օրատորիան Երևանում, «Երաժշտական Հայաստան», 2000, № 1 (2), էջ 12-13
32. «Չարչարանքներ ըստ Մատթեոսի» օրատորիան Երևանում, «Երաժշտական Հայաստան», 2000, № 2 (3), էջ 34-35
33. Հայ միջնադարյան «ծայնից» մեկնությունները և Մովսես Սյունեցու «Յաղագս կարգաց եկեղեցույ» գրվածքը, «Հայաստանը և քրիստոնյա Արևելքը», Երևան, 2000, էջ 203-210
34. Сборник «Манрусум» и монастырская певческая традиция XII-XIV вв. Киликийской Армении, сб. «Монастырская традиция в древнерусском певческом искусстве». К 600-летию основания Кирилло-Белозерского монастыря.

Сост. Н.Б. Захарьина, А.Н. Кручинина, Санкт-Петербург, 2000, стр. 265-273

35. Армянские средневековые «Толкования на гласы» и их параллели в ближневосточных музыкально-эстетических трактатах, «Православная монодия: ее богословская, литургическая и эстетическая сущность», «Научовий вісник» Национальной музыкальной Академии Украины им. П.И. Чайковского, вып. 15, Киев, 2001, стр. 39-46
36. La typologie du genre des šarakan dans le système de l'hymnographie chrétienne orientale, REArm, t. 28, Paris, 2001-2002, p. 215-223
37. Մանրութեան եղանակների անվանումների նշանակության մասին, «Մանրութեան», միջազգային երաժշտագիտական տարեգիրք, հ. Ա, Երևան, 2002, էջ 187-203
38. Монодийность как принцип мышления в творчестве Аветя Тертеряна «Музыкальная Академия», Москва, 2002, № 2, стр. 76-79
39. Սահակ Պարթևի Կանոնագիրքը որպես Ե. դարի հայ եկեղեցու պաշտոներգության ձևավորման պատմագիտական աղբյուր, «Էջմիածին», 2003, № 1, էջ 48-53: Նույնը տե՛ս «Հասկ» պաշտոնական ամսագիր Կաթողիկոսության Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, թիւ 2, 2003, էջ 189-194
40. Ինչի՞ մասին էր խօսում Պողոս առաքեալը, «Հասկ» պաշտոնական ամսագիր Կաթողիկոսության Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, 2003, № 5, էջ 415-418
41. Վկայաբանություն եւ Շարականերգություն. Հայկական Ութձայնի ԴԿ Դարձումաճի Առեղծումաճը, «Հայկազեան Հայագիտական Հանդես», հ. ԻԳ, Պեյրուֆ, 2003, էջ 163-176
42. О чем говорил апостол Павел? «Музыкальная Академия», 2004, № 1, стр. 175-176

43. Жанровая типология шараканов в системе восточно-христианской гимнографии, сб. «Гимнология», вып. 3, «Церковное пение в историко-литургическом контексте: Восток – Русь – Запад» (к 2000-летию от Рождества Христова). Сост. и отв. ред. И.Е. Лозовая, Москва, Изд. Прогресс-Традиция, 2003, стр. 12-20
44. Ավետ Տերտերյանի «Երկրաշարժ» օպերան Մյունխենի օպերային թատրոնում, «Երաժշտական Հայաստան», 2004, № 3-4, էջ 14-16
45. Звуки Космоса. Воспоминания о Авете Тертеряне, «Երաժշտական Հայաստան», 2004, № 3-4, էջ 35-37
46. Проблема канонического в армянском духовном песнетворчестве, сб. ΚΑΛΟΦΩΝΙΑ/KALOFONIA. Wissenschaftlicher Sammelband aus der Geschichte der kirchlichen Monodie und Hymnographie. Heft 2. Verlag der ukrainische Katolischen Universität, Lviv, 2004, S. 56-60
47. Sur l'origine des gands de Grigor Narekatsi, «Երաժշտական Հայաստան», 2004, № 1, էջ 7-9
48. Եղեռնը և հայ արդի երաժշտությունը, «Երաժշտական Հայաստան», 2005, № 2, էջ 9-12
49. Հայկական թեմատիկան իտալական օպերային երաժշտության մեջ, «Տեսի գերկիրն Իտալիոյ. Հայ-իտալական քարեկամության օրեր» գիտական հոդվածների ժողովածու, Երևան, 2005, էջ 205-207
50. Путь Мастера или о некоторых особенностях стиля Пьера Булеза (на примере камерной сюиты «Молоток без мастера»), «Музыкальная Армения», 2005, № 3, стр. 56-59
51. Теории средневековых гласов, «Музыкальная Академия», Москва, 2005, № 1, стр. 208-210
52. La tematica armena nell'opera musicale italiana, Giornate dell'amicizia italo-armena, Jerevan, 2005, p. 205-207

53. L'identité de Step'anos Siwnec'i, REArm, t. 30, Paris, 2005-2007, p. 401-410
54. L'hagiographie et l'hymnographie: le darjuack' du quatrième mode plagale de l'octoéchos arménien, REArm, t. 30, Paris, 2005-2007, p. 411-418
55. Կոմիտասի երաժշտագիտական ուսումնասիրությունների հետքերով, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 1, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հրատ., 2006, էջ 50-64
56. Эстетико-теоретические статьи Комитаса и их значение, сб. «Из истории эстетической мысли в Армении», кн. 6. Отв. ред. К.А. Мирумян, Ереван, 2006, стр. 117-124
57. Գրիգոր Մագիստրոսը Շարականագիր եւ Տաղասաց, «Հայկազեան Հայագիտական Հանդես», հ. ԻԷ, Պեյրուի, 2007, էջ 69-77
58. Мартирология и гимнография: загадка «дарцвацка» четвертого побочного гласа армянского Октоиха, «Гимнология», вып. 5. - «Устная и письменная трансмиссия церковно-певческой традиции: Восток – Русь – Запад». Отв. ред. И.Е. Лозовая, Москва, Научно-издательский центр «Московская консерватория», 2008, стр. 124-132
59. Գրիգոր Գապասաքալյանի «Գիրք Ութից ձայնից» ձեռնարկը, «Մանրուսում» միջազգային երաժշտագիտական տարեգիրք, հ. Գ, Երևան, 2009, էջ 214-234
60. Ստեփանոս Սյունեցի. իրական անձը և վաստակը (Սյունեցի համանուն երկու երաժիշտների գոյության հարցի շուրջ), Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 2, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2009, էջ 23-34
61. Երվանդ Երկանյանի «Ավագ շաբաթ» օրատորիայի ոճական առանձնահատկությունները, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 3, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2010, էջ 77-84

62. Մարիամ Մազդադենացուն նվիրված երգասացությունները հայ և կաթոլիկ եկեղեցիների երգչական գործառույթում, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 4, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2011, էջ 31-43
63. По следам музыковедческих исследований Комитаса, «Гимнология». Актуальные проблемы изучения церковнопевческого искусства, вып. 6. Отв. ред. И.Е. Лозовая, Москва, Научно-изд. центр «Московская консерватория», 2011, стр. 43-54
64. Sur les traces des études musicologiques de Komitas, REArm, t. 33, Paris, 2011, p. 315-328
65. Գրիգոր Մազիստրոսի երաժշտական ժառանգությունը, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2012, № 3, էջ 78-93
66. Grégoire de Nysse et la pensée musicale esthétique de l'Arménie médiévale, Bulgarian Musicology, 2012, № 3-4, Sofia, p. 181-187
67. Սպիրիդոն Մելիքյանի «Յունական ազդեցությունը հայ երաժշտության տեսականի վերայ» աշխատությունը արդի երաժշտագիտության տեսանկյունից, Հայ արվեստի հարցեր, Գիրք 5, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, էջ 28-38
68. Գրիգոր Նյուսացին և միջնադարյան Հայաստանի երաժշտագեղագիտական միտքը, «Մանրուսում», հ. Դ, Երևան, 2013, էջ 11-21
69. Григорий Нисский и музыкально-эстетическая мысль средневековой Армении, "Opera musicologica", научный журнал Санкт-Петербургской консерватории, СПб, 2013, № 3, стр. 4-12
70. Les cantiques consacrés à Marie Madeleine dans la pratique musicale des Eglises arménienne et catholique, REArm, t. 35, Paris, 2013, p. 79-88

71. «Յաղագս գիտութեան ծայնից» մեկնության հեղինակի հարցի շուրջ. Անանիա Նարեկացի՞, թե՞ Անանիա Շիրակացի, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2014, №1, էջ 131-136
72. Երաժշտություն. Հայոց պատմություն, հ. II, գիրք երկրորդ. Միջին դարեր. Բաժին II. Հայաստանը զարգացած միջնադարում (IX դարի կես- XIV դարի սկիզբ). Երևան, «Զանգակ-97», 2014, էջ 516-519
73. L'influence grecque sur la théorie de la musique arménienne de Spiridon Melikian cent ans après, Mélanges Jean-Pierre Mahé, Travaux et mémoires 18, Collège de France - CNRS, Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance, éditées par Aram Martirosian, Agnes Ouzounian, Constantin Zuckerman, Paris, 2014, p. 61-64
74. Komitas and Gapasakalian: neumological connections, Musicology Today, 25, Bucurest, 2015. www.musicologytoday.ro/BackIssues/Nr.24/studies2.php
75. Գրիգոր Մագիստրոսի նամակներում հիշատակված Անիի երաժշտական մշակույթի մի փաստի մասին, Կոմիտասը և միջնադարյան երաժշտական մշակույթը, հոդվածների ժողովածու, Երևան, Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի հրատ., 2016, էջ 335-340
76. Երաժշտություն (համահեղինակ՝ Գ. Գյոդակյան). Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք երկրորդ. Նորագույն ժամանակաշրջան (1945-1991 թթ.). Գլուխ տասնվեցերորդ. Խորհրդահայ մշակույթը, Երևան, «Զանգակ-97», 2016, էջ 404-420
77. Гандз – духовный гимн в творчестве Григора Нарекаци: истоки жанра, “Opera musicologica”, научный журнал Санкт-Петербургской консерватории, СПб, 2016, № 3, стр. 5-14

78. Исследование Спиридона Меликяна “Греческое влияние на теорию армянской музыки” в свете современного музыкознания, Гимнология, вып. 7. Музыкальная письменность христианского мира. Книги. Нотация. Проблемы интерпретации (отв. ред. И.Е. Лозовая), Москва, Научно-издательский центр «Московская консерватория», 2017, стр. 118-127
79. Անտիկ միթոսը և երաժշտական էթոսի մասին ուսմունքը Բարսեղ Կեսարացուն վերագրվող մեկնության մեջ, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2018, № 3 (209), էջ 222-233
80. Երաժշտության պատմության եւ տեսության հարցերը «Բազմավեպի» էջերում, «Բազմավեպ» հայագիտական-բանասիրական-գրական հանդես, Վենետիկ-Ս.Ղազար, ՃՀՀ տարի, 2018, թիւ 3-4, էջ 232-244
81. «Երևանյան հեռանկարներ» փառատոնը մայրաքաղաքի երաժշտական կյանքի այցեքարտ, Երևան – 5, գիտական հոդվածների ժողովածու. նվիրվում է Երևանի 2800-ամյակին, Երևան, Երևան քաղաքի պատմության թանգարան, 2018, էջ 373-378
82. Երաժշտություն, Հայոց պատմություն, հատոր II (Միջին դարեր), գիրք առաջին (IV դարի սկիզբ – IX դարի կես), Երևան, «Զանգակ», 2018, էջ 621-626
83. Կոմիտաս վարդապետ և Գրիգոր Գապասաքալյան. Խազագիտական առնչություններ, Կոմիտասական-3, Երեվան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2019, էջ 62-76
84. Ներսես Տայեցի կաթողիկոսը և հայ հոգևոր երգարվեստը. Պատմական Տայք. Պատմություն. Դավանանք. Մշակույթ. Հոդվածների ժողովածու, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 2019, էջ 43-50
85. Комитас вардапет – основоположник армянской музыкальной медиевистики, Կոմիտասի թանգարան-ինստի-

տղուի տարեգիրք, հատոր Դ, Երևան, Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի հրատ., 2019, էջ 24-34

86. Описание Константинопольского храма св. Софии в «Послании» 17(77) Григора Магистроса Пахлавуни (в соавторстве с А. Тер-Минасян), Вестник общественных наук, 2020, № 3 (660), стр. 169-186
87. К проблеме 16-ладовой системы, упоминаемой в музыкально-теоретических трактатах Григора Гапасакаляна, "Opera musicologica", научный журнал Санкт-Петербургской консерватории, СПб, 2020, № 1, стр. 40-52
88. The Art and the Books of Manrusum in the Light of Komitas's Studies, Komitas Museum-Institute Yearbook, vol. 5, articles, Yerevan, Publication of Komitas Museum-Institute, 2020, p. 237-249
89. Les conceptions musico-esthétiques de Grigor Magistros. Sciences and Learning in Armenia between Anania Širakac'i and Grigor Magistros, "Orientalia christiana periodica", Roma, 2020, № 1, p. 167-175
90. Ստեփանոս Սյունեցու վարքը որպես վաղքրիստոնեական Հայաստանի երաժշտական արվեստի արժեքավոր պատմական աղբյուր, «Բանբեր Մատենադարանի», 30, Երևան, 2020, էջ 348-364
91. К вопросу о мелодическом мышлении в монодиях Литургии в обработках Екмаяна и Комитаса, «Музыкальная Армения», 2020, № 1, стр. 33-42
92. Կոմիտասին և Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված Տիգրան Մանսուրյանի երկերը, «Արվեստագիտական հանդես», 2021, 1, էջ 18-24

Հանրագիտարանային հոդվածներ

«Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան (Երևան, 2002)

Առաքել Սյունեցի (համահեղինակ՝ Ա. Մադոյան), էջ 77-78
Ավետիս, էջ 131

Գանձ, էջ 190-191

Գանձարան, էջ 194-195

Գրիգոր Գ Պահլավունի (համահեղինակ՝ Ա. Բոզոյան), էջ 238-239

Գրիգոր Մագիստրոս Պահլավունի (համահեղինակ՝ Ս. Արևշատյան), էջ 236-237

Գրիգոր Սկևռացի (համահեղինակ՝ Ա. Բոզոյան), էջ 246
Երգ, էջ 323

Ծաղկազարդ (համահեղինակներ՝ Ա. Ղազարյան, Ա. Լեյ-լոյան), էջ 450-451

Կանոն, էջ 471-473

Կոմիտաս (համահեղինակ՝ Ռ. Աթայան), էջ 498-500

Կոմիտաս Ա Աղեցի (համահեղինակ՝ Ա. Ղազարյան), էջ 500-501

Հակոբ Ա Կլայեցի (համահեղինակ՝ Ա. Կարապետյան), էջ 517-518

Համբարձում (համահեղինակներ՝ Ա. Ղազարյան, Մ. Մի-քայելյան)

Հոգևոր երաժշտություն, էջ 596-602

Հովհաննես Ա Մանդակունի (համահեղինակներ՝ Հ. Քյոսե-յան, Ա. Ղազարյան), էջ 613-614

Մանրուսում, էջ 683-684

Մաշտոց, էջ 685-686

Մարիամ Աստվածածին (համահեղինակներ՝ Հ. Քյոսեյան, Ա. Ղազարյան, Վ. Ղազարյան)

Մեսրոպ Մաշտոց (համահեղինակ՝ Ա. Մարտիրոսյան), էջ 720-723

Մկրտություն (համահեղինակներ՝ Եզնիկ եպս. Պետրոսյան, Ա. Լեյլոյան), էջ 748-750

Մովսես Քերթոզ, էջ 766

Շարական (համահեղինակ՝ Լ. Հակոբյան), էջ 820-823

Շարակնոց, էջ 823-824

Ջրօրհներ (համահեղինակ՝ Ա. Ղազարյան), էջ 873

Սահակ Ա Պարթև (համահեղինակ՝ Մ. Կատվայան), էջ 876-878

Սահակ Գ Ձորոփորցի (համահեղինակ՝ Ա. Ղազարյան), էջ 878

Ստեփանոս Սյունեցի (համահեղինակ՝ Հ. Քյոսեյան), էջ 928-930

Վարդավառ (համահեղինակներ՝ Եզնիկ եպս. Պետրոսյան, Մ. Միքայելյան), էջ 973-974

Վերափոխումն Ս. Աստվածածնի (համահեղինակներ՝ Ա. Ղազարյան, Մ. Միքայելյան), էջ 980-981

Տյառնընդառաջ (համահեղինակներ՝ Լ. Սարգսյան, Մ. Միքայելյան), էջ 1018-1020

Ութձայն, էջ 1030-1031

Քարոզ, էջ 1055-1056

Հայ երաժշտության հանրագիտարան (Երևան, Հայկական հանրագիտարան, 2019)

Գանձ, էջ 138

Գրիգոր Մագիստրոս Պաիլավունի, էջ 154-155

Գրիգոր Տաթևացի, էջ 156

Գրիգորիս Աղթամարցի, էջ 156-157

Դավիթ Անհաղթ, էջ 172

Կոմիտաս, էջ 339-342

Հակոբյան Լևոն Հովհաննեսի, էջ 358

Հոգևոր երաժշտություն, էջ 387-393
 Մանրուսում, էջ 435-436
 Մաշտոց, էջ 438-439
 Մեսրոպ Մաշտոց (համահեղինակ՝ Ա. Մարտիրոսյան)
 Մուրադյան Գևորգ, էջ 479
 Շարական (համահեղինակ՝ Լ. Հակոբյան), էջ 507-510
 Պուանտիլիզմ, էջ 555
 Սահակ Ա Պարթև, էջ 578
 Սահակ Գ Ձորոփորցի, էջ 578-579
 Սարգսյան Ռուբեն Սուրենի, էջ 594

«Православная энциклопедия»

(Москва, Церковно-научный центр «Православная энциклопедия»).

- Григор Грзик Айриванеци, Т. 12. стр. 451
 Григор Нарекаци (в соавторстве с Р.Г. Тамразяном и С.С. Манукян), Т. 13, стр. 100-102
 Давид Анахт (в соавторстве с С.С. Аревшатыаном), Т. 13, стр. 575-577
 Екмалян Макар Григорьевич, Т. 18, стр. 239
 Киракос Ерзнкаци (в соавторстве с М.Э. Ширинян), Т. 34, стр. 83
 Комитас I Ахцеци (в соавторстве с А.О. Кеосеяном), Т. 36, стр. 543-544
 Комитас, Т. 36, стр. 542-543
 Лимонджян Амбарцум, Т. 41, стр. 70-72
 Маштоц, богослужебная книга, Т. 44, стр. 491
 Месроп Маштоц (в соавторстве с Х. Григоряном и А. Мартиросяном), Т. 45, стр. 26-28

Զեկուցումներ կոնֆերանսներում, գիտաժողովներում և սիմպոզիումներում

1. Сегментация Тм по непосредственно составляющим (в соавторстве с В. Гошовским). МААФАТ 75. Первый все-союзный семинар по машинным аспектам алгоритмического формализованного анализа музыкальных текстов (Ереван-Дилижан, 27.X – 27.XI.1975г.), Ереван, Изд-во АН Арм.ССР, 1977, стр. 121-126
2. Малый Требник «Маштоц» как музыкально-ритуальный сборник. V республиканская научная конференция по проблемам культуры и искусства Армении, Тезисы докладов, Ереван, 12-16 октября, 1982, Ереван, Изд-во АН Арм.ССР, 1982, стр. 254-256
3. Отражение древнейших культов в средневековом армянском музыкально-служебном сборнике «Маштоц». Проблемы генезиса и специфики ранних форм музыкальной культуры, Тезисы докладов международной конфереции, Дилижан, 24-30 октября 1986, Ереван, 1986, стр. 10-11
4. De la structure des cycles musicaux du Rituel arménien "Machtotz". Musica Antiqua Europa Orientalis. Vol. VIII. Acta musicologica. Bydgoszcz, 1988, p. 5-10
5. О некоторых особенностях музыкальных циклов армянского Требника «Маштоц», Музыкальная культура Средневековья. Выпуск второй (Тезисы и доклады конференций), Сост. и отв. ред. Т.Ф. Владышевская, Москва, 1992, стр. 75-77
6. Les manuscrits musico-rituels de l'Arménie Cilicienne. "Les Lusignans et l'Outre Mer". Poitiers-Lusignan, 20-24 octobre 1993. Actes du Colloque, Poitiers, 1993, p. 5-10
7. Армянские средневековые «Толкования на гласы», «Гимнология», Материалы Международной научной конфе-

ренции «Памяти протоиерея Димитрия Разумовского», вып. 1, кн. 2. Отв. ред. и сост. И.Лозовая, Москва, Изд. Дом «Композитор», 2000, стр. 510-516

8. Վկայաբանութիւն եւ Շարականերգութիւն. Հայկական Ուրձայնի ԴԿ Դարձուածքի Առեղծուածը, Հայագիտութեան արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները. Գիտական հոդվածների ժողովածու, Երևան, «Տիգրան Մեծ», 2004, էջ 543-547
9. Աստվածաշնչական հայեցակարգը հայ միջնադարյան «Ձայնից մեկնություններում». գլխ. խմբ.՝ Վլ. Բարխուդարյան, «Աստվածաշնչական Հայաստան» միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան, «Նոյյան տապան», 2005, էջ 573-577
10. Հայոց գրերի գյուտը և ազգային պաշտոներգության ձևավորումը, «Հայոց գրեր-1600». Միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Հայոց գրերի գյուտի 1600-ամյակին. Զեկուցումների ժողովածու, Երևան, 2006, էջ 494-500
11. “Книга Восьмигласия” Григора Гапасакаляна как обобщение музыкально-теоретической мысли средневековой Армении, Theorie und Geschichte der Monodie, Bericht der Internationalen Tagung Wien, 2012, Band 7/1, Brno, 2014, «Теория и история монодии», Доклады международной конференции Вена, 2012 г. 7/1, Брно, 2014, стр. 49-59
12. Das Buch des Acht-Echoe-Systems von Grigor Gapassakalian als Zusammenfassung des Musiktheoretischen Gedankenguts des Mittelalterlichen Armenien, Theorie und Geschichte der Monodie, Bericht der Internationalen Tagung Wien 2012, Band 7/1, Brno, 2014, S. 37-47
13. Х.С.Кушнарев – выдающийся российско-армянский ученый-музыковед, Международная научная конференция «Армяне в истории и культуре России XVIII–XX вв.»,

Москва-Пушкино, 26-28 октября, 2016, Сборник докладов, Москва, 2016, стр. 301-309

14. Отражение взаимосвязей армянской и византийской музыкальных культур в сочинениях Григора Магистроса (X-XI вв.), Միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի Քրիստոնյա Արևելք բաժնի ստեղծման 40-ամյակին և նրա հիմնադիր, պրոֆեսոր Պարույր Մուրադյանի մահվան 5-րդ տարելիցին, Երևան, 12-13 դեկտեմբերի, 2016, Ձեկուցումներ և զեկուցումների դրույթներ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2016, էջ 34-41
15. Die Gesangbücher Manrussum und Papadiki: Typologie, Gemeinsamkeiten und Unterschiede, Theorie und Geschichte der Monodie. Bericht der Internationalen Tagung. Wien 2014. Brno, 2016, S. 25-37
16. Մեծ եղեռնի թեման հայ արդի կոմպոզիտորների երկերում, «Հայոց ցեղասպանություն – 100, ճանաչումից՝ հատուցում» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2016, էջ 478- 486
17. Музыкальное наследие Ованеса Саркавага. Հայաստանը եւ արեւելաքրիստոնեական քաղաքակրթությունը. Բ. Միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված ականավոր հայագետ-բյուզանդագետ Կարեն Յուզբաշյանի ծննդյան 90-ամյակին, Երևան, 7-8 դեկտեմբերի, 2017, Երևան, 2017, էջ 14-19
18. «Книга канонов» Саака Партева как важный историографический источник формирования богослужения ААЦ. V -Золотой век армянской словесности. Материалы международной конференции. Москва, 2018
19. Ձայնեղանակների մասին ուսմունքը Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ում, Սեն Արևշատյան 90. Ակադեմի-

կոս Սեն Արևշատյանի 90-ամյակին նվիրված հայագիտական միջազգային գիտաժողովի նյութեր (22-23 մայիս, 2019), Երևան, Մատենադարան, 2020, էջ 117-125

Հոդվածներ թերթերում

1. Великий композитор и народное творчество, «Комсомолец», 3.12.1971
2. Սպենդիարյանն ու ժողովրդական ստեղծագործությունը, «Ավանգարդ», 11.12.1971
3. Լուրջ հայտ (Երիտասարդ կոմպոզիտորներ Ե. Երկանյանի և Ռ. Սարգսյանի մասին), «Ավանգարդ», 21.04.1972
4. Ավանդույթներին հավատարիմ (Երիտասարդ կոմպոզիտորները՝ Հայաստանի կոմպոզիտորների միության VII համագումարին ընդառաջ), «Երեկոյան Երևան», 7.12.1973
5. «Մադրիգալը» Երևանում, «Ավանգարդ», 24. 01.1973
6. Ինքնորոշում հնչյունների մեջ (կոմպոզիտոր Երվանդ Երկանյանի մասին), «Ավանգարդ», 24.06.1973
7. Հանդիպում Ստրավինսկու երաժշտության հետ, «Սովետական Հայաստան», 21.03.1974
8. Ավանդականի և արդիականի համադրմամբ (թավջութակահար Ֆ. Սիմոնյանի «20-րդ դարի թավջութակային երաժշտություն» համերգաշարի մասին), «Հայրենիքի ձայն», 22.10.1975
9. Համահնչյուն ժամանակին (հարցազրույց դիրիժոր Դավիթ Խանջյանի հետ), «Հայրենիքի ձայն», 18.02.1976
10. Սիմֆոնիկ երաժշտության տոնահանդես (ՀԿՄ սիմֆոնիկ երաժշտությանը նվիրված պլենումի մասին), «Հայրենիքի ձայն», 12.05.1976

11. Համերգաշրջանի բացումը (Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախմբի և ամերիկահայ երգեհոնահար Պերճ Ժամկոչյանի համերգի մասին), «Հայրենիքի ձայն», 15.09.1976
12. Հուսադրող և հեռանկարային (Հեռուստաբալետի անդրանիկ ելույթը), «Սովետական Հայաստան», 30.03.1980
13. Концерты польских друзей (гастроли симфонического оркестра Вроцлавской филармонии), «Коммунист», 11.05.1980
14. В концерте только арии (о концерте солистов, хора и оркестра Академического театра оперы и балета под управлением главного дирижера театра А. Катаняна), «Коммунист», 17.03.1981
15. «Золотой петушок» (о премьере спектакля Театра оперы и балета им. А.Спендиарова), «Коммунист», 10.07.1984
16. Հարուստ և լայն ընդգրկում (ՀԿՄ IX համագումարը), Ռ. Մազմանյանի համահեղինակությամբ, «Երեկոյան Երևան», 17.12.1984
17. Անցյալը, ներկան և ապագան կամրջող. Տիգրան Մանսուրյանը 50 տարեկան է, «Երեկոյան Երևան», 30.01.1989
18. Փայլուն մուտք օպերա. Մոցարտի «Առևանգում հարեմից» օպերան Զավեն Վարդանյանի ղեկավարությամբ, «Ազգ», 3.07.1995
19. Մտորումներ մրցույթից հետո, «Ազգ», 19.11.1996
20. Բարսեղ Կանաչյանի հետ. Հարություն Թոփիկյանի համերգը, «Երկիր», 16.06.1998
21. «Չարչարանքներ ըստ Հովհաննեսի» օրատորիան Երևանում, «Հայաստանի Հանրապետություն», 7.05.1999
22. «Չարչարանքներ ըստ Մատթեոսի» օրատորիան Երևանում, «Առավոտ», 04.05.2000

23. Звуки Космоса. Уроки Мастера (Об Авете Тертеряне), «Новое Время», 5.08.2000
24. Сентябрьская insomnia. Фестиваль “XX-XXI. Музыкальный мост”, «Новое время», 6.10.2001
25. И мастерство, и вдохновение. Фестиваль “XX-XXI. Музыкальный мост”, «Голос Армении», 10.11.2001
26. Опера “Шушаник” в ожидании рампы. Открытое письмо министру культуры Армении г-ну Роланду Шарояну, «Голос Армении», 29.11.2001
27. Рождение ансамбля. Collegium Musicum Armenicum под управлением Завена Варданяна, «Голос Армении», 28.05.2002
28. Թարմ և աղինքնող. Հայաստանի պետական կամերային նվագախումբը Ջավեն Վարդանյանի ղեկավարությամբ, «Ազգ», 6.12.2002
29. Ոգեղենի եւ գեղեցիկի ասպետը. Դիրիժոր Ջավեն Վարդանյանի 60-ամեակի առթիւ. «Ազդակ» (Պէյրուֆ), 29.01.2003
30. Квартет Комитаса в Бейруте, «Голос Армении», 11.03.2003
31. Կամերային երաժշտություն «Մոսկվա» կինոթատրոնում. Հայաստանի պետական կամերային նվագախմբի համերգը Արամ Կարաբեկյանի ղեկավարությամբ, «Ազգ», 12.03.2003
32. Профессия - дирижер. О Завене Варданяне, «Голос Армении», 20.03.2003
33. В созвучии красок. Концерт Филармонического симфонического оркестра под управлением Эд. Топчяна, «Голос Армении», 25.03.2003

34. Триумф в Мюнхене премьеры оперы Авета Тертеряна "Землетрясение", «Голос Армении», 12.04. 2003
35. На сцене – AUS 5, «Голос Армении», 15.04.2003
36. Աւետ Տէրտէրեանի «Երկրաշարժ» օփերան՝ Մինիխ մէջ, «Ազդակ» (Պէյրութ), 10.05.2003
37. Երաժշտութիւնը՝ երջանկութեան գրաւական. Հայաստանում Ֆրանսիայի դեսպան Հանրի Քինիի «Երջանկութիւն ամէն տեսակի» էսսէների ժողովածուի գինեծօնը, «Ազդակ» (Պէյրութ), 22.05.2003
38. Ազգային եւ համազգային զուգորդումով. Արամ Խաչատրեանի 100-ամեակի առիթով, «Զարթոնք» (Պէյրութ), 6.06.2003
39. «Ամազոնուի»ն՝ Հայաստանի մէջ (Էօթնի Ալեսեանի «Ամազոնուի» սենեկային օփերայի հայաստանեան բեմադրութիւնը), «Ազդակ» (Պէյրութ), 11.06.2003
40. В его таланте – нескгибаемый дух армянина. К 15-летию со дня смерти композитора Арутюна Деллалаяна, «Голос Армении», 15.03.2005
41. "Восток-Русь-Запад". Международная научная конференция и музыкальный фестиваль в Москве, «Голос Армении», 23.06.2005
42. "AUS 5"-ը բեմին վրայ, «Զարթոնք» (Պէյրութ), 20.06. 2003
43. Содружество хоров, «Голос Армении», 9.04.2005
44. Музыка скорби. Тема Геноцида в творчестве армянских композиторов, «Голос Армении», 23.04.2005
45. Եղեռնը և հայ արդի երաժշտութիւնը, «Ազդակ-Երկիր» րազմառիկ, Պէյրութ, 24 ապրիլի 2005, էջ 61-64
46. Պետական կարգավիճակ Հ. Թոփիկյանի երգչախմբին, «Ազգ», 28.04.2005

47. Լորիս Ճգնափորյանը կրկին Հայաստանում, «Ազգ», 26.04.2005
48. За пультом Мурад Аннамамедов, «Голос Армении», 9.11.2006
49. Музыкальное приношение. Концерт, посвященный 80-летию виолончелиста Геронтия Талаляна, «Голос Армении», 11.11.2006
50. Фестиваль America-Armenia: Music Now, «Голос Армении», 18.11.2006
51. Между постижением и экспериментом. Концерт ансамбля старинной музыки “Ошакан”, «Голос Армении», 16.12.2006
52. Мастерство и вдохновение. О концерте пианистки Анаит Нерсисян, «Голос Армении», 19.12.2006
53. Անուն նոր եւ արանքելի. Դաշնակահար Հայկ Մելիքյան, «Ազգ», 26.12.2006
54. Дни торжества музыки. Фестиваль музыки Родиона Щедрина, «Голос Армении», 17.06.2008
55. Блистательный финальный аккорд. Концерт симфонического оркестра земли Шлезвиг-Хольштайн под управлением Кристофа Эшенбаха, «Республика Армения», 2.07.2008
56. Гимн жизни и созиданию. Армянская премьера «Стикса» Гии Канчели, «Голос Армении», 18.09.2008
57. Мастер с многоликой музой. От музыкальной архаики до наших дней. Дни музыки Кшиштофа Пендерецкого, «Голос Армении», 17.04.2008
58. И снова Моцарт! О концерте Завена Варданяна на фестивале “Картинная галерея”, «Голос Армении», 27.05.2008

59. Глухой звук. Неутешительное положение в главном очаге национальной музыкальной культуры, «Голос Армении», 15.10.2009
60. «Քաջնազարիզմի» դարաշրջանը՝ հայ երաժշտական արվեստում, «Առավոտ», 22.10.2009
61. На взлёте творческих исканий. Штрихи к портрету пианиста Айка Меликяна, «Голос Армении», 29.10.2009
62. В ретроспективе тысячелетий. Рецензия на книгу А. Григорян “У истоков искусства музыки”, «Голос Армении», 12.11.2009
63. Достойное приношение маэстро Дуряну. О концерте хора “Спехани” под управлением Сарины Автандилян, «Голос Армении», 14.11.2009
64. Ծննդյան տոնի նախաշեմին. Հայնրիխ Բիբերի «15 միստերիաներ Մարիամ Աստվածածնի կյանքից» գործիքային սոնատների շարքի առաջին կատարումը Երևանում, «Ազգ», 9.12.2009
65. По следам музыковедческих изысканий Комитаса, «Голос Армении», 10.12.2009
66. Հավերժի ուղիով. Ավետ Տերտերյանի 80-ամյակի անթիվ, «Ազգ», 19.12.2009
67. Парад премьер. Концерт камерного хора “Овер”, «Голос Армении», 29.12.2009
68. Созвучный времени. Государственный ансамбль солистов под управлением Завена Варданяна, «Голос Армении», 10.07.2008
69. Алисия Терзян, Борхес и другие..., «Голос Армении», 9.10.2008
70. Кшиштоф Пендерецкий – незабываемые дни торжества духа и музыки, «Голос Армении», 3.11.2009

71. Երաժշտության ասպետը. Մաեստրո Զավեն Վարդանյանի ծննդյան 65-ամյակի առթիվ, «Առավոտ», 2.02.2010
72. Կոմիտասի Պատարագը՝ «Սպեղանի» երգչախմբի ձայնագրությամբ, «Ազգ», 27.02.2010
73. Феномен Софьи Губайдулиной. Дни музыки С. Губайдулиной, «Голос Армении», 18.03.2010
74. Уроки Византии. Международный конгресс в Софии, «Голос Армении», 27.09.2011
75. Հոգևոր երգի ուժը. Տ. Մանսուրյանի «Հավատով խոստովանիմ»-ը, «Ազգ», 22.10. 2011
76. Հայ հոգևոր երգարվեստը Արամ Խաչատրյանի ստեղծագործության մեջ. ՀՍՍՀ պետական օրհներգի օրհնակով. «Ազգ», 7.12.2013
77. Գիտնականի ուղին. Հայ միջնադարյան եւ կոմիտասյան երաժշտության մեծ գիտակը՝ Նիկողոս Թահմիզյան, «Ազգ», 8.10.2011
78. Բյուզանդագիտական միջազգային կոնգրեսը Սոֆիայում, «Ազգ», 24.09.2011
79. Открытие фестиваля «Возвращение». Концерт оркестра Israel Camerata Jerusalem, «Голос Армении», 29.09.2012
80. Вечно юная мудрая Вена. Конференция Венского международного общества изучения монодии, «Голос Армении», 27.10.2012
81. Литургия Христофора Кара-Мурзы, «Голос Армении», 28.11.2013
82. На пике зрелости. К 75-летию композитора Мартуна Исраэляна, «Голос Армении», 5.12.2013
83. Григор Гапасакальян, основоположник армянского музыкального искусства, «Голос Армении», 19.12.2013

84. Հնչեց Կարա-Մուրզայի վերագտնված Պատարագը. «Ազգ», 15.11.2013
85. Համերգ-իրադարձություն. Դահլիճը հոտնկայս երգում էր Կոմիտաս, «Ազգ», 3.11.2012
86. Տիգրան Մանսուրյան. Դիմանկար աշնանային բնապատկերի խորքում, «Ազգ», 15.12.2012
87. Дни Кшиштофа Пендерецкого в Ереване, «Голос Армении», 18.01.2014
88. Исповедуюсь с верой. Тиграну Мансуряну 75 лет, «Голос Армении», 30.01. 2014
89. Феномен Арно, «Голос Армении», 14.07.2015
90. А не “порадовать” ли публику очередной постановкой “Ануш”? «Новое Время», 21.07.2015
91. В поисках утраченных ценностей. Концерт певицы из Франции Мариам Саркисян, «Голос Армении», 5.05. 2016

Հարցազրույցներ

1. Արվեստի երիտասարդության խոսքը, «Սովետական արվեստ», 1976, № 11, էջ 11-13
2. «Միայն ողջունել կարելի է հայ-յունական երաժշտական, մշակութային ու կրթական ոլորտներում աշխուժացումը եւ համագործակցութիւնը». Գետրգ Ղազարեանի հարցազրույցը Հայ հոգեւոր երաժշտութեան փրոֆեսոր Աննա Արեւշատեանի հետ, «Ազատ որ» (Աթենք), 13.11.2016

ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. **Ստեֆանիա Պավլիշին** – Արևմտյան ժամանակակից երաժշտության զարգացման ուղիների մասին, Երևան, «Սովետական գրող», 1981
2. **Светлана Аветисян** – Органная культура Армении. Ереван: «Гитутюн», 2001
3. Մանրուսում. Հոգևոր երաժշտության պատմության, տեսության և գեղագիտության հարցեր: Միջազգային երաժշտագիտական տարեգիրք, պատ. խմբ. և կազմող. հ. Ա, Երևան, 2002
4. Մանրուսում. Հոգևոր երաժշտության պատմության, տեսության և գեղագիտության հարցեր: Միջազգային երաժշտագիտական տարեգիրք, պատ. խմբ. և կազմող. հ. Բ, Երևան, «Ասողիկ», 2005
5. Մանրուսում. Հոգևոր երաժշտության պատմության, տեսության և գեղագիտության հարցեր: Միջազգային երաժշտագիտական տարեգիրք, պատ. խմբ. և կազմող. հ. Գ, Երևան, «Լիմուշ», 2009
6. **Հասմիկ Հարությունյան** – Երաժշտությունը V-XV դարերի հայ մատենագրության մեջ. Երևան, «Գիտություն», 2010
7. Մանրուսում. Հոգևոր երաժշտության պատմության, տեսության և գեղագիտության հարցեր: Միջազգային երաժշտագիտական տարեգիրք, պատ. խմբ. և կազմող. հ. Դ, Երևան, «Ասողիկ», 2013
8. **Արաքսի Սարյան**. Հոդվածներ, զեկուցումներ, հաղորդումներ. պատ. խմբ. և առաջաբան. Երևան, «Ամրոց գրուպ», 2015

**ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ
ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

1. **Ավետիսյան Սվետլանա Մաքսիմի** – Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ, «Հայաստանի երգեհոնային մշակույթի ձևավորումը և զարգացումը», 21 հոկտեմբերի 2003
2. **Ստեփանյան (Հարությունյան) Հասմիկ Հայկի** – ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հայցորդ, «V-XV դդ. հայ պատմագրությունը երաժշտական միջնադարագիտության համատեքստում», 16 մայիսի 2005
3. **Ավանեսով Արթուր Յուրիի** – Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ (արտադրությունից կտրված), «Ձեն-բուդդիզմի փիլիսոփայության և գեղագիտության մի քանի տեսակետներ XX դարի երաժշտության մեջ», 16 մայիսի 2003
4. **Խաչատրյան Աննա Վիկտորի** – Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ, «Հայկական ջութակի կոնցերտը XX դարի վերջին քառորդում», 14 մայիսի 2007
5. **Հովհաննիսյան Վաչե Հովիկի** – Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ (արտադրությունից կտրված), «Ալտը Հայաստանում», 9 հուլիսի 2007
6. **Նուրիջանյան Օյա Յուրիկի** – Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ, «Հայ լարային կվարտետը քսաներորդ դարի վերջին քառորդում», 23 դեկտեմբերի 2010

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆԻ ԵՎ ՆՐԱ
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

1. **Նավոյան Մհեր**, Աննա Արևշատյանի «Հայ միջնադարյան «ձայնից» մեկնություններ» ուսումնասիրությունը, «Էջմիածին», 2004, Է-Ը, էջ 157-158
2. Արևշատյան Աննա Սենի, Ով ով է. հայեր, կենսագրական հանրագիտարան (գլխավոր խմբագիր՝ Հովհաննես Այվազյան), 2 հատորով, հատոր առաջին. Արալյան-Ղուշյան, Երևան, «Հայկական հանրագիտարան» հրատարակչություն, 2005, էջ 355
3. Արևշատյան Աննա Սենի, երաժշտագետ, Հայուհիներ, հանրագիտարան՝ երկու հատորով, II հատոր, Թատերական աշխարհ, երաժշտական աշխարհ, պարարվեստ, կերպարվեստ, ճարտարապետություն, շինարարություն, մարզաշխարհ, Երևան, «Ամարաս» հրատ., 2011, էջ 223
4. **Նավոյան Մհեր**, Աննա Արևշատյան. Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2014, №1, էջ 281-282
5. **Navoyan Mher**, Anna Arevshatyan. The Theory of Musical Modes in Medieval Armenia. Musicology Today: Musica Sacra. N 24, Bucharest, 2015. [www. Musicologytoday.ro/BackIssues.Nr.24/studies2.php](http://www.Musicologytoday.ro/BackIssues.Nr.24/studies2.php)
6. **Ամիրադյան Գայանե**. Աննա Արևշատյան, Գրիգոր Մագիստրոսը՝ շարականագիր և գեղագետ, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2015, № 3, էջ 295-299
7. Արևշատյան Աննա Սենի, Հանրագիտական բառարան (գլխավոր խմբագիր՝ Հովհաննես Այվազյան), 2 հատոր

- րով, հատոր 1, Ա-Կինշասա, Երևան, «Հայկական հանրագիտարան» հրատարակչություն, 2016, էջ 222
8. **Ասատրյան Աննա**, Հայ երաժշտագիտության նվիրյալը. Աննա Արևշատյան, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երևան, 2016, № 3 (203), էջ 276-282
 9. Արևշատյան Աննա Սենի, Հայ երաժշտության հանրագիտարան (գլխավոր խմբագիր՝ Հովհաննես Այվազյան), Երևան, Հայկական հանրագիտարանի հրատարակչություն, 2019, էջ 81-82
 10. **Ամիրադյան Գայանե**, Григор Магистрос – гимнограф и эстетик, Ереван, «Гитутюн», 2018, «Արվեստագիտական հանդես», 2021, № 1 (5), էջ 225-229
 11. **Ասատրյան Աննա**, Աննա Սենի Արևշատյան, «Արվեստագիտական հանդես», 2021, № 2 (6), էջ 247-256:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆ – Աննա Արևշատյան. հայ երաժշտագիտության նվիրյալը	5
Աննա Սենի Արևշատյանի կյանքի և գործունեության հիմնական տարեթվերը	21
Աննա Արևշատյանի տպագիր աշխատությունները	26
Մենագրություններ և ժողովածուներ.....	26
Հոդվածներ գիտական հանդեսներում և ժողովածուներում	26
Հանրագիտարանային հոդվածներ	38
Զեկուցումներ կոնֆերանսներում, գիտաժողովներում և սիմպոզիումներում.....	41
Հոդվածներ թերթերում	44
Հարցազրույցներ	51
Աննա Արևշատյանի խմբագրությամբ հրատարակված աշխատություններ	52
Աննա Արևշատյանի գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանված ատենախոսություններ	53
Գրականություն Աննա Արևշատյանի և նրա աշխատությունների մասին	54

ՀԱՅ ԱՐԿԵՍԱԲԱՆՆԵՐԻ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
N 9
ԱՆՆԱ ԱՐԵՎՇԱՏՅԱՆ

Ներածականը՝ արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆԻ

БИБЛИОГРАФИЯ
АРМЯНСКИХ ИСКУССТВОВЕДОВ
N 9
АННА АРЕВШАТЯН

Предисловие доктора искусствоведения, профессора
Анны АСАТРЯН

BIOBIBLIOGRAPHY OF ARMENIAN ART CRITICS
N 9
ANNA AREVSHATYAN

Introduction by Doctor of Arts, Professor
Anna ASATRYAN

Հրատ. խմբագիր՝ Ազատուհի Սահակյան
Համակարգչային էջադրումը՝ Վերա Պապյանի

Հրատ. պատվեր N 1144
Ստորագրված է տպագրության՝ 24.12.2021թ.
Չափսը՝ 60 x 84 1/16, տպագր. 3,75 մամուլ:
Տպաքանակը՝ 150 օրինակ:

ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչության տպարան
Երևան, Մարշալ Բաղդամյան պող. 24: